

avskrift. 7011

ACC. N:R. 7011:1-19.

Landskap: Småland Upptecknat av: Blenda Andersson
Härad: Allbo Adress: Skörda, Vislanda
Socken: Vislanda Berättat av: Blenda Andersson
Uppteckningsår: 1940 Född år 1880 i Vislanda

Ostagille.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 7011: 1

Landskap: Småland Upptecknat av: Blenda Andersson
Härad: Allbo Adress: Skörda, Vislanda
Socken: Vislanda Berättat av: Blenda Andersson
Uppteckningsår: 1940 Född år 1880 i Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ostagille.

I slutet av augusti eller i början på september månad slöppte far korna på "groen" (återväxten på vallarna). Och då korna gingo på det bästa betet, brukade mor ysta julosten, för då blev det mera ost av mjölken och så var mjölken fetare då. Men mor hade inte nog mjölk själv till denna ost, oaktat hon tog tre mål av sin egen mjölk. Utan hon bytte mjölk med sina grannkvinnor, ty i "julostakorgen" gick ost efter 40 kannor mjölk. Därför bytte hon ostamjölk med både Fia i Skörda mor Holm, moran i Kringlehäll, Stina i Holland, Mia i Brostugan och Stina i Madhem. De tre sistnämnda hade inte mer än två kor vardera, så de kunde inte komma med så mycke mjölk. Men de ville ändå byta ostamjölk, så fingo de lika mycke mjölk tillbaka, när de skulle ysta sin julost.

Första gång jag minns då mor hade ostagille, var jag fyra år gammal. Fia i Skörda hade yst förut, och då bestämdes ostagillslaget, då de var hos henne, att de skulle gå till mor

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

Ak 7011: 2.

Landskap: Småland Upptecknat av: Blenda Andersson
Härad: Allbo Adress: Skörda, Vislanda
Socken: Vislanda Berättat av: Blenda Andersson
Uppteckningsår: 1940 Född år 1880 i Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med ostmjölk därnäst. Då de hade börjat ysta, brukade två av ostagilleslaget ysta på en vecka, ty alla ville ysta sin julost innan "groen" var aväten.

Den dagen mor skulle ysta var jag tidigare uppe än vanligt. Jag hade bett mor väcka mig klockan sex på morgonen, ty jag ville vara uppe då ostagilleskärningarna kommo, och de kommo allatid vid sjutiden på morgonen. Min syster Martina, som var tio år äldre än jag, tvättade mig och tog på mig en ren klänning och ett rent förkläde med vit botten och svarta "häm-tor". I hemmet var nyskurat, städlat och fint. På golvet i stugan och förstugan var strött småhackat granris, och utanför förstubroen låg några grenar friskt granris, till att torka av smutsen på fötterna. I den öppna spisen i stugan satt en frisk granrisruska. På borden var bredda vita drälldukar, och allt var högtidligt och festligt.

I köket stod mor och brände kaffe i kaffebrännaren. Och när hon öppnade locket på kaffebrännaren lät hon gärna lukten av de brända börnorna gå in i stugan, så de främmande fick känna lukten av kaffet, så snart de kommo in. Kaffe var inte

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R *No. 7011* : 3.

Landskap: Småland Upptecknat av: Blenda Andersson
Härad: Allbo Adress: Skörda, Vislanda
Socken: Vislanda Berättat av: Blenda Andersson
Uppteckningsår: 1940 Född år 1880 i Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så vanligt då som nu. I allmänhet hade kaffet ännu ej kommit i bruk i vardagslag.

Mor hade inte mer än fem kakor till kaffet, såsom en stor kringla och en stor bulle, båda av vetebröd, en mörkringla, en sockerring och en bakelse som hade hål i mitten, och som uttagits med en bakelseform och hålet i bakelsen var uttagit med en syring. Kakaraseriet vid ostagillen hade då ej utbrutit. Jag minns, att jag hörde omtalas tjugofem år senare, att då ett ostagilleslag här i orten började ysta på hösten, så hade den, som yste först, 14 sorters kakor. Men sedan ville den ene vara värre än den andra, och ha en kaka mer än den, som yste förut, så den siste, som yste i det ostagilleslaget, hade 23 sorters kakor. Men då blevo gubbarna arga och sade till sina fruar, att sådant fick inte hända mer. Numera är det upphört att byta ostamjolk, för nu lämnas mjölken till mejeriet.

Då klockan var 7 hade mor ostagilleskaffet kokt. Och de stora kopparkittlarna stodo nyputtsade och blanka och färdiga till att ösa mjölken i. I den kopparkitteln, som tillhört min farmors mor, gick 32 kannor mjolk, och i den andra kitteln

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 7011: 4

Landskap: Småland Upptecknat av: Blenda Andersson
Härad: Allbo Adress: Skörda, Vislanda
Socken: Vislanda Berättat av: Blenda Andersson
Uppteckningsår: 1940 Född år 1880 i Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gick 16 kannor. Den första av ostagilleskäringarna som kom, var moran i Kringlehall, Av henne fick jag ett äppel och ett päron, som hon hade i sin lomma. Mor bad henne sitta och vänta tills de andra ostagilleskäringarna kommo. Men hon hade inte tid till att sitta och prata, sa hon. Hon måste gå hem och "rävsa slarve" (spillda strå på stubbåkern) tills det blev skärtort. De andra kvinnorna bad mor sitta tills hon hade yst, så skulle de få smaka "ostmusen" och "tjockvattlen" (tjockvasslan). Men de hade inte tid till att "nöta" bort mitt i "sjuän", menade de. Men mor tyckte det var så mycke dimma på morgonen, så det blev nog inte skärtort förrän upp på förmiddagen. Men var och en hade sitt att göra där hemma. Fia i Skörda skulle laga mat till davramål. Mia i Brostugan måste gå hem till barnen, ty hennes man, Nils, var på dagsverke i Oby. Men Stina i Madhem ville gärna vänta och vänta tills mor hade yst, så fick hon "vattle" (vassle) med sig hem. Stina var änka och bodde på ett dagsverkstorp under Ströby, men hon hade en syster som var hemma hos barnen.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 7011: 5.

Landskap: Småland Upptecknat av: Blenda Andersson
 Härad: Allbo Adress: Skörda, Vislanda
 Socken: Vislanda Berättat av: Blenda Andersson
 Uppteckningsår: 1940 Född år 1880 i Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Innan ostagilleskäringarna gick, lade mor en kaka av varje sort av ostagilleskringlorna i deras krukor, sedan hon först diskat krukorna och torkat dem. Så tog mor itu med ystet. Först satte hon den stora mjölk kitteln på fotaringen över elden, för att uppvärma mjölken. "Gradstock" (termometer) var inte då kommit i bruk, utan mor kände efter med handen då mjölken var lagom varm, och då lyftes kitteln skyndsamt av elden för mjölken ej skulle bli för varm, eljest blev osten "stacki" (torr). Därpå rörde mor ned ostlöpet, som hon hade insytt i en påse av en gammal gardin, i mjölken. Och då mjölken skurit sig, så det bildades små ostar på hennes hande, tog hon genast upp löpet ur mjölken. Sedan lade hon ett par trästickor i kors över kitteln, på vilka hon breddade en handduk, för mjölken ej skulle avkylas. Och medan denna mjölk nu stod och "löcknade" (skar sig) sattes den andra mjölk kitteln över elden.

Så lyfte hon på handduken över den store mjölk kitteln och tryckte varsamt med flata handens avigsida mot den löpnade mjölken. Var den då skuren, så det kom upp klar vassle emellan fingrarna i handen, så var osten färdig till att "röras sönder".

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

No. 7011:6.

Landskap: Småland Upptecknat av: Blenda Andersson
Härad: Allbo Adress: Skörda, Vislanda
Socken: Vislanda Berättat av: Blenda Andersson
Uppteckningsår: 1940 Född år 1880 i Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Och medan den sönderrörda osten sjönk till botten i kitteln, löpnades den andra mjölken. Sedan tog mor itu med ystningen av den mjölk, som först var löpnad. Först doppade hon den store sedan på ystbordet och bredde en ysthandduk i den. Därpå kramade hon varmsamt ihop osten, som sjunkit till botten i kitteln. Sedan tog hon upp ett stort stycke av ostmusen och lade på handduken i korgen, och smirade sönder den emellan fingrarna, var på hon tryckte osten med händerna mot korgens botten, för att pressa vasslen ur osten. Därpå tog hon upp ett nytt stycke ostmus ur kitteln, och gjorde på samma sätt tills hon hade tagit upp all ost som fanns i kitteln, Därpå började hon med den andra mjölkkitteln, vari mjölken nu var löpnad, osten sönderrörd och sjunken till botten, och alltså färdig att ysta. Och när hon hade yst i samma ystkorg nästan all ostmus som fanns i denna kittel, lämnades lite kvar av ostmusen till att "slätta" osten med. Därpå utbredde hon de fyra handdukssnibbarna över osten i korgen, och pressade ihop osten med flata händerna så hårt hon kunde, och bredde sen av handdukssnibbarna. Därpå tog hon en hand full med ostmus och

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

No. 7011:7

Landskap: Småland Upptecknat av: Blenda Andersson
Härad: Allbo Adress: Skörda, Vislanda
Socken: Vislanda Berättat av: Blenda Andersson
Uppteckningsår: 1940 Född år 1880 i Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gned emellan händerna, så den blev smidig, och strök den sen över osten. Så doppade hon en ny ysthandduk i varmt vatten och vred ur den, och breddde den över osten i korgen. Sedan stjälppte hon osten på ystbordet och tog bort den första handduken, lyfte sedan upp osten med de andra handdukssnibbarna och lade den åter i ystkorgen, sedan korgen sköljts i varmt vatten, Nu breddes handdukssnibbarna åter över osten, och så pressade mor osten igen med flata händerna så hårt hon kunde, både för att pressa vasslen ur osten och för den skulle bli tät inuti. Därpå gned hon åter ostmus emellan händerna, och strök ut den med handen över osten, Sen breddde åter en ny ysthandduk över osten, och stjälppte så osten på bordet. Detta kallades att "vända osten". På detta sätt vändes osten fyra eller fem gånger, eller tills den blev slätt och fin, och varje gång den var vänd skulle den pressas ihop och övergnidas med ny ostmus.

När osten nu var färdigst, fick den ligga kvar i ystkorgen tills på aftonen, då den vändes och lades i ystkorgen på en torr, men ysthandduk, varefter osten beströddes med ett par

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R 7011:8

Landskap: Småland
Härad: Allbo
Socken: Vislanda
Uppteckningsår: 1940

Upptecknat av: Blenda Andersson
Adress: Skörda, Vislanda
Berättat av: Blenda Andersson
Född år 1880 i Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

nypor salt. Osten skulle sedan ligga kvar i ystkorgen två eller tre dagar, för den ej skulle flyta, och under denna tid skulle den vändas ganska ofta och läggas på en ren, torr ysthandduk varje gång. Även skulle ystkorgen diskas och torkas varje dag.

Medan mor yste, stod Stina i Madhem och pratade med henne. Och då fick både hon och vi barn smaka ostmusen.

"Å, så goä ostmus", sa Stina. "Det känns att dä ä bara oskummad mjölk till osten."

"Ja, dä är dä säkert," sa mor.

"Mor Kristina har väl provat mjölken, som vi burit hit"?

- "Nej, det har jag inte, för ja tror, att ingen skumma den ostamjolk, de bär bort," - "Å, va inte försäkä, mor Kristina. I fjor då jag yste, provade ja mjölken i varenda kruka, innan ja tömde den, och då var det allt två av dem som hade skummat sin mjölk." - "Hur gör de, när de prova om mjölken är skummad?"
frågade jag nyfiket. - "Farveten speta, få ingenting veta", sa mor till mig. - "Jo, dä kan hon visst få veta", sa Stina.
"Först rör en om mjölken i krukans, sen sticker en ned en strumpesticka i mjölken och drar upp den igen, å sitter det

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

A 7011:9

Landskap: Småland Upptecknat av: Blenda Andersson
 Härad: Allbo Adress: Skörda, Vislanda
 Socken: Vislanda Berättat av: Blenda Andersson
 Uppteckningsår: 1940 Född år 1880 i Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

då en droppe mjölk i ändan på spetan, så är mjölken inte skummad." Och så fortsatte Stina: "Innan ja bär bort någon mjölk, håller ja den över elden, och korsa i den med en kniv, och lägger ett salkorn och en droppe vatten i den ifall ja skulle gå över ett harafjät, ty ja vell inte att mjölkharen ska skämma mina koä eller ta mjölken varken ifrån mina ella anras koä." - Ja, dä sade de gamle, att en skulle göra så med mjölken, innan en bar bort den, ellars kunde mjölkharen förgöra både mjölken och korna, sa mor.

- "Så jag tjänade hos Petter Månsson i Lönshult i 11 år innan jag gefte me; sa Stina, "å där fick ja lära allting å den moran. Och när hon yste, korsade hon i mjölken mä en "täljeboss", (En större slidkniv) bä före å sing hon hade rört ned löpet i mjölken, å sing la hon ett par stickor i kors över "kätlen" (kittlen) medan mjölken sto å "löcknade", så vannt (kunde) ingen trollhare eller trollkåring skämma varken mjölken eller osten. Si min matmoä (= matmoder) hon visste allting, å hon sa, att en skulle inte ysta på ny¹⁾, för gjore
 1) = nymåne.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

No. 7011:10

Landskap: Småland Upptecknat av: Blenda Andersson
 Härad: Allbo Adress: Skörda, Vislanda
 Socken: Vislanda Berättat av: Blenda Andersson
 Uppteckningsår: 1940 Född år 1880 i Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

en dä, så växte där maska i osten. Å då osten skulle torka, skulle en ha en i stuan där en va, så möglades han inte. "Osten han ä som fä, han vill va där folk ä." Å vill osten jäsa, så ska en sticka ovanpå honom med en "hosespeta" eller sätta an där det ä kallt, så stanna han å jäsa. Å vill osten möglas utanpå, så ska en tvätta honom i saltvatten å smörja om an mä lite skirt smör." - "Ja, allt dä där har jag hört, så det vet jag", sa mor.

Medan Stina pratade så fragget stod i muvikarna på henne, hade mor kokat "tjockvattlen" (tjockvasslen). Stina fick då ett par tallrikar tjockvassle och ensnörgås, som hon åt upp. Sen fick hon tjockvassle med sig hem i den ena krukan, och i den andra fick hon vassle till att baka stinkakor av samt några skålpund "skrämjöl" (kornmjöl av skalat korn)! Stina tog mjölet i sitt halskläde och ostagilleskringlorna, som hon fick av mor, knöt hon in i sin näsduk. Det fanns inte gott om papperspåsar på den tiden.

När mor hade yst ifrån sig, tog hon undan en del av vasslen till att koka sötost av, en del till att baka stinkakor av, och

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

A. 7011:11

Landskap: Småland Upptecknat av: Blenda Andersson
 Härad: Allbo Adress: Skörda, Vislanda
 Socken: Vislanda Berättat av: Blenda Andersson
 Uppteckningsår: 1940 Född år 1880 i Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

rästen av vasslen kokte hon till tjockvassle.

Och då satte hon vasslen över elden och lät den koka upp, och just som den kokte, slog hon ned ett par kannor surmjölk eller kärnmjolk i vasslen, som genast skar sig så, att det tjocka av vasslen flöt upp ovanpå, och skummades av. Tjockvasslen användes samma dag varm som supamat till middagsmålet jämte salt sill eller isterband. Till davramål dagen efter serverades soppade stinkakor i tjockvassle. Till middag serverades återstoden av tjockvasslen blandad med surmos. Stinkakor bakades av vassle och skrämjölk, så de räckte till ett par måltider. Vid den ena måltiden fingo de "döppa" till stinkakorna. Detta var kokt avskummad mjölk, fläskflott och skrämjöl. Och när de åto "döppa" och stinkakor, rullade de ihop en stinkaka i en rulle, sedan höll de den i handen och doppade den i "döppet", så fort de åto. Tunnvasslen, som blev i kitteln, sedan tjockvasslen var avskummad, använde mor ibalnd till degspad, eljest fingo kalvarna eller svinen den till dricka.

Efter ett par år slutade mor upp att ysta sin julost i den store julostakorgen, ty hon tyckte, att osten blev för

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 7011:12.

Landskap: Småland *Upptecknat av:* Blenda Andersson
Härad: Allbo *Adress:* Skörda, Vislanda.
Socken: Vislanda *Berättat av:* Blenda Andersson.
Uppteckningsår: 1940 *Född år* 1880 *i* Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

stor. Utan hon yste sedermera i mindre ostkorgar, och då bytte hon ej ostmjölk, utan då hade hon egen mjölk så det räckte. Och så brukade hon ysta flera gånger på hösten.

Skriv endast på denna sida!